

Manier om paarden wel te behandelen : grondige onderrichting waar by word aangetoond, welke de oorzaaken zyn, van de meeste gebréken, die in de paarden gevonden worden; de geschikste middelen aan de hand gegeven, om die gebréken er uit te helpen. En, verscheide zeer aangenaame en deugdzaame qualiteiten in de paarden te brengen. De behandeling der zweep. enz. enz. : alles behoorende tot de ryd-konst met paarden voor alle soort van rytuigen

<https://hdl.handle.net/1874/31378>

M A N I E R
O M
P A A R D E N
W E L T E
B E H A N D E L E N.

M. Schimmel
520 10374

GRONDIGE ONDERRICHTING

Waar by word aangetoond, welke de Oorzaaken zyn, van de meeste Gebréken, die in de Paarden gevonden worden: De geschikfte Middelen aan de hand gegeven, om die gebréken er uit te helpen. En, verscheide zeer aangetaame en deugdzame qualiteiten in de Paarden te brengen. De behandeling der Zweép. enz. enz.

ALLES BEHOORENDE TOT DE
RYD-KONST MET PAARDEN

VOOR ALLE SOORT VAN
R Y T U I G E N
D O O R
BENJAMIN CATTEAU.

*Oud Raad in de Vroedschap en Pensjonaris
Houbrair der Stad Vlissingen.*

TE V L I S S I N G E N,
BY T. CORBELYN EN ZOON.

MDCCCLXXXVII

V O O R R E D E N .

Geächte Léezer!

Veele Liefhebbers en Kenners van Paarden; als, de Baron de Eischenberg; Pleuvinél, Piqueur van Vrankryk; Prins Willem, Marquis en Graaf van Newcastle; van Oebchelwitz, Adjudant onder Orange Vrieslands Cavalery; van Garfault; en meer andere; hebben zig de moeite gegeeven, om

IV V O O R R É D E N,

breedvoerig te ſchryven, omtrent de behandeling der zelve; Maar zulks heeft zig meest bepaald tot de manier van Paarderyden; terwyl er weinig is geſchréven over de behandeling, en het ryden der Paarden, voor allerhande ſoort van Rytuigen. En aangezien in deeze Landen, ongelyk meerder en grooter Liefhebbery is, om de Paarden te gebruiken, voor alle ſoort van Rytuigen, als wel onder de Mán; zoo heeft my, myne ondervinding, en Liefhebbery aangeſpoort, om myne geringe waarnemingen, myne Landgenooten aan te bieden,

Ik heb reeds dertig Jaaren myne attentie op de Ryd-konst gehad, en veel nagegaan; de behandeling aan een

ménigte Paarden, door Lieden die te Straf; te Benaauwd; te Onächtzaam; of te Onkundig zyn. Te Schielyk en al te veel teffens, van een Paard, willen hebben; te weinig Geduld gebruiken; en te Voorbarig zyn in het behandelen van de Zweep, waar door de Paarden schuw, schichtig, hard in de mond, steigerig, en vol gebréken worden; welke dus meest al uit verkeerde behandelingen voortkomt. Ook moet men hier teffens aanmerken, dat een Paard, wel onderhouden wordende, en fleurig zynde, een zeer moedig, zoo niet het moedigste van alle Dieren is. Daarenboven, is het (getemden wel gedresfeerd zynde,) getrouw aan zynen Meester, zullende niet ligt aan den zelve, of aan een ander, die het oppast, eenig leed of

nadeel toebrengen. Nogtans stel ik zéker, dat er veel flegte Paarden zyn; maar nog meerder flegte Koetsiers of Ryders; want de Paarden zyn niet bedorven, vóór dat ze gebruikt worden; maar wel bedorven in de behandeling; en men ziet dikwyls, als een Ryder of Koetsier een zichtbaar abuis begaat, dat de Paarden daar voor geslagen en mishandelt worden.

Veele hebben eene te zwaare hand van ryden, waar door de Paarden hard in den mond worden; men moet (zoo als men zegt) weten te geeven en te neemen, 't welk men eene ligte hand van ryden noemt.

Indien de Zweep niet toerykende is om de Paarden in ordete krygen, dan

gaat men nog daarenboven dikwyls over tot Poortftangen; en dit is juist het middel om dezelve te bederven, en brutaal in den mond te maken.

Veele achten de Paarden te weinig, begrypende niet dat dezelve, onder de Nuttigste, en Edelste Dieren behooren, wégens de ménigvuldige gebruiken en vermaaken waar toe zy ons verftrekken, en waar in onder de Rykfte, en Aanzienelykfte Lieden, de meeste depences worden gemaakt; zoo dat het ook aan hun ganschelyk niet onverschillig kan zyn, of hunne Paarden met oëconomie, dan wel met onächtzaamheid, worden behandelt.

Ik zal trachten zoo veel mogelyk de rédenen van dat al, aantetoonen;

VIII V O O R R É D E N.

en geschikte middelen aan de hand te geven, om de Paarden wel te dresseeren, zagt in de mond te krygen; hen op zoogenaamde Bokkebitjes te ryden; mak in 't loopen te maaken; nergens benaauwd voor te doen zyn; de meeste gebréken daar uit te helpen; en verscheide zeer aangenaame en deugdzaame qualiteiten daar in te brengen.

Déze kennis der behandeling van Paarden, is iets waar van de meeste denken, dat, zoo dra zy de Liefhebbery of het Vermogen hebben, om Rytuig te houden; zy op dat momént de kennis krygen, die noodig is, om de Paarden wel te behandelen, en in goede orde te ryden: Nogtans behoord daar toe kennis, ondervinding,

en oplettendheid, die des te meerder noodig is, alzo er dikwerf de Gezondheid; ja zelfs het Léven van den Mensch, afhangt.

Ik zal in dit Werkje geen gebruik maken van de ordinaire spreekmanier, by de hand, of van de hand, het geen beduid aan de linkerhand, of regterhand. Ook niet het by de handse- of het handpaard; zoo veel gezegt als het linkerpaard, nog van het van de handse- of roepaard, zoo veel gezegt als het regterpaard; Maar zal alleen melden het regter, of het linkerpaard; ook de regter, of linkerhand; om des te verstaanbaarder te zyn.

Agt voornaame zaaken zullen daar in behandeld worden. Als:

X V O O R R É D E N.

Ten Eersten. Om een Paard dat hard in de mond, driftig, leunend, en niet te houden is, zagt en gedwee te krygen.

Ten Tweeden. Dat veele menschen door eigen toedoen, in het behandelen van Paarden, ongelukken krygen; en de manier om zulks zoo veel als mogelyk is; vóór te komen.

Ten Derden. Waarom er veele ongezonde, en schraale Paarden gereeden worden; en de geschikste middelen, om zulks vóór te komen.

Ten Vierden. De reedenen waaröm de Paarden zwaar op de leist loopen, en dikwyls met zoogenaamde Poortstangen niet te regeeren zyn; en de middelen om dezelve gedwee, en met zagte- of ligte Bokkebitjes, zeer tranquil, op eene flappe leist te doen loopen.

Ten Vyfden. De behandeling van de Zweep, die de meestekwalykgebruiken; de schadelyke gevolgen die daar uit voort komen; waar

XII V O O R R É D E N.

door de Paarden in de grond worden bedorven, en bloot gestelt aan alle kwaad-aartige gebréken. Het nuttig gebruik van de gemelde Zweep; en eindelyk waar in dezelve van een gunstig effect kan zyn.

Ten Zesden.

Om een zagt met een straf- of een lui- met een driftig Paard; heel gemakkelyk en plai-zierig naast elkanderen te ryden; dat andersints allerönaange-naanist, moejelyk, en wel principaal op de

draaijen, zeer gevaar-
lyk is.

Ten Zévendén. Paarden die uitschie-
ten, of op zy dringen;
voorby een Rytuig
pasfeerende; te rug,
of omme willen kee-
ren; of voorby een
Rytuig zynde, in de
gallop springen; of,
zoo als men zulks
noemt, dóórspringen:
Hoe dat tégen te gaan
en vóór te komen is.

Ten Agtsten. Om Paarden door
middel van eene ge-
woonelyke klank of
klak die men met de

XIV V O O R R É D E N

tong maakt , eene
schoone presentsie te
doen krygen; vrolyk
op te loopen, en de
vóórbeenen wel te
doen ligten.

Alvorens, egter, zal ik eenige al-
gemeene waarnémingen, nopens de
behandeling der Paarden mededee-
len.

M A N I E R

BEHANDELEN.

Men moet zorgen dat de Koetsiers des morgens om vyf uuren in de Stallen zyn ; indien het niet koud is , als dan de Stalling wat lucht geven , om de brandige reuk weg te neemen , en

eene friske lucht in te laten. Het droog Stroo in de Vakken doen; het nat en vuil Stroo, naar buiten brengen; het Stal wel aangeveegd; en met zand gestrooid; het Hooy uit de resteelen met de hooyvork uitgehaald; de Krebben met wat hooy schoon gemaakt, en alle vuiligheid met veel attentie er uitgenomen; de Paarden Water gegeven uit eenen schoonen Emmer; dan wat Water in de Krebben gedaan; den Haver in een Zeef geschudt, en de Peulen er uitgeblaazen.

De quantiteit Haver moet zoo verdeeld worden, dat een koppel Paarden (al moesten die daaglyks loopen) in eene week, met eene Walcherse Zak Haver (van een en veertig en een halve Zak in het Last) gevoederd worden; mits in acht neemende, om telkens viermaal zoo veel, kort gefneeden Stroo; en wat Zémelen, er onder te mengen; en dat alles in de Krebben wel door te roeren.

Men geeft dezelve drie Voeders op eenen dag; des morgens om zes uren; des middags ten twaalf uren; en des avonds weder om zes uren.

Paardeboonen komen voor plaizier Paarden volstrekt niet te pas, ten zy dezelve dun en schraal zyn; dan laat men een Zak Paardeboonen by den Molenaar eenmaal breeken (want meerder als eenmaal is het te stoffig, en pakt in de maag te veel,) en daar van in elk Voeder, een derde deel van de quantiteit Haver, mede in mengen.

Het Water presenteert men naar welgevallen: Sommige voor het Voeder zoo als boven gezegt; andere tusfchen, ofte ook wel naderhand; na dat ze het gewoon zyn.

Als de Paarden hun Voeder niet op hunnen

tyd, hebben opge-ëten, moet dat overschot weggenomen, en dan geen ander Voeder gegeven worden, voor den volgende Voeder tyd, ofte wel des anderen daags.

Zoo dra den Koetsier klaar heeft met het Voeder te geeven, gaat hy aan het rosfen, kammen, en wasfen, tot agt uren. (Veele gebruiken de Koetsiers te veel aan huis, als lyf- of tafelnegten, waar door dikwyls de Paarden aan hun oppas te kort gedaan worden.) Van negen tot twaalf uren laat men dezelve staan, opgetoomd aan de stalband, met touwtjes vast gemaakt aan de lantierpaalen; zoo dat de Paarden niet aan de krebben kunnen komen. Alzo dezelve in die tusfchen tyd geen Hooy noodig hebben.

Ten twaalf uren maakt men de Paarden van die touwtjes los, om ten tweede maale het Voeder

der te geeven; ten drie uren geeft men wat Hooy; en van vier tot zes uren zet men hen weder aan de touwtjes vast, en daar na geeft men hen ten derde maal het Voeder.

Ten Zeven uren word het Stroo uit de bakken getrokken, en schoon Stroo er by gedaan, het welk met menagement moet geschieden; zynde voor elken nagt eene grooten bos Stroo genoeg voor een koppel Paarden; want sommige Koetsiers gebruiken gaarn veel Stroo, en neemen weinig op, om in de bakken voor des anderen daags te bewaaren.

Ten Agt uren doet men het Hooy in de restelen; voor elk Paard is zes pond Hooy tuschen dag en nagt genoeg; (want te veel Hooy voerende, maakt dampige Paarden) het geen ruim een voer Hooy van twee duyzent pond wegens in 't jaar bedraagt.

By sommige zyn de resteelen veel te wyt, en leggen al te veel voorwaarts (regt opstaande is beter) waar door het Hooy te veel verkwist word; de Koetfiers te weinig in de stallen zynde, krygen de Paarden gelegenheid om het te vertrappen, en onder de agterpooten te haalen; waar door veel Hooy verloren gaat.

Men kan vraagen waarom de Paarden op touwtjes vast gezet worden? zulks geschied, om dat daar door belet word, het aanstukken schueren der maanen tegens de krebben, of lantierboomen; het kraauwen met de agterbeenen, aan de kop of ooren; waar door het dikwyls gebeurt, dat een Paard omvêrvalt, en daar door met zyn agterpoot over de ketting, touw, of leer van den stalband geraakt. Ook staan de Paarden als dan beter met de koppen naar boven, en helpt veel aan 't breeken der nekken, vooral, als men er agter komt met de Zweep of Chambok.

Het is ook zeer goed in de Winter de stalling dicht geslooten te houden, en in de Zomer lucht geeven.

Een oplettend Koetsier moet wel zorg draagen, om het Spinrag, en Spinnekoppen, uit de stallen zo veel mogelyk, te weeren; want dat ongedierte kruipt in het Hooy, Stroo, Haver, en in het Voeder, zynde zeer gevaarlyk, als een Paard dat in het lyf krygt, waarop dikmaals de Dood, ten minsten eene gevaarlyke ziekte volgt.

De Paarden moeten om de zes weeken beslaagen worden, na dat de voorhoeven drie à vier dagen bevorens, van binnen met koemest en wat azyn gemengd, wel ingestreken zyn; dit maakt de horens zagt, en zonder dat, is het zeer gevaarlyk om de Paarden te laten beslaan; de Nagels of Swiel-wratten moeten telkens by

het beflaan met een fcherp mes, afgefneeden worden, om het infcheuren te beletten.

De Paarden beflaagen zynde, moeten heel zagt uit de Smitfe naar het ftal worden gereeden, alzo de voeten door het binden dan zeer zéér doende, zy door het hard loopen, en springen, kreupel zouden kunnen worden, waarom het ook niet goed is, om het eene Paard los aan de longe of leift te laten loopen, (terwyl den Koetsier op 't andere Paard ryd,) beter is het, dat het zelve ook door iemand bereeden worde. Want veele Koetsiers hebben plaazier, om alleen van de Smitfe met een koppel Paarden komende, hard naar het ftal te ryden; het geen zeer onvoorzigtig, en voor den voorbyganger, heel gevaarlyk is. Het is ook best, de Paarden na datze beflaagen zyn, niet voor des anderen daags te gebruiken.

Eene zachte en ftille behandeling moet vooral

plaats hebben by het inspannen der Paarden. Wanneer een Paard den mond voor de Stang niet wil openen, moet men het den vinger in den mond agter de tanden steeken, waar door dezelve immmediaat zal open gaan.

Met alle zagtzinnigheid moet men de Paarden voor het Rytuig zetten; geen gefchreeuw, geklop, of rouwe behandeling mag er plaats hebben.

Voor dat men de leist in de handen neemt, of op 't Rytuig ftapt, moet men rond zien naar luntzen, derzelver leertjes, fchroeven aan de kransbanden &c. ook of de leisten wel aangespt zyn; de kinspan of kinketting niet te lang, of te kort is, naar maate dat de Paarden zulks vereifchen; na zien dat de vooryzers wel vast leggen, dan bedaard de Paarden aanspreken, en zagtjes afryden; (alzo men, met in den be-

ginne hard te ryden, te veel drift in de Paarden brengt,) zonder de minste beweeging met de Zweep te doen; want dit is het allereerste middel om Paarden in den grond te bederven; om reden dat ze eerst van het stal komende, vol vuur en courage zyn. Doet nu op zo een moment het Paard iets, dat niet wel is, en men komt direct met de Zweep; dan kan het niet manqueeren; of het zelve gaat met de kop steil naar boven; naar beneden; op de borst; naar buiten of naar binnen dringen, ofte wel voor uit op de leist. Dan gaat men hard aan de zelve trekken, en uit onvoorzigtigheid of onkunde, raakt men het Paard (by toeval onder het inpalmen van de leist) met de loshangende slag van de Zweep; waar door het zelve natuurlijk nog meerder word geänimeert, en dus een harde mond krygt. Dan gaat men nog voort met een Poortstang aan te leggen; denkende op de lange weg, of in het zand zal ik hem wel

krygen. Als het Paard in het zand nu moede, en dus bedaard word, dan komt daar nog (tot meerder nadeel) by, het slaan met de Zweep; en zoo bederft men de Paarden.

Men zie hier uit dat dit niet is de schuld der Paarden ofte der Leveranciers, maar de schuld van den Koetsier of Ryder zelfs. De Zweep in het Rytuig naast zig te zetten is verre het best; want dezelve word wezentlyk meest tot nadeel der Paarden gebruikt, en zelden word een Paard met slaan of ruwe behandelinge tot bedaardheid of tranquilliteit gebragt; met zagtzinnigheid moet het aan zynen Meester gewennen, wanneer men er meerder van zal kunnen krygen, als men zoude durven denken.

Zoo dra men een draay doet, moet dezelve hoog en langzaam zyn, want in het draaijen hard te ryden, is onvoorzigtig, bescpottelyk, en gevaarlyk.

Veele en wel de meeste zullen (by voorbeeld) om een draay regts te doen, aan de regter leist trekken; indien men zulks doet en het Paard is wat driftig, maakt men de mond hard; om dat te vermyden, moet men hoog op ryden, de linker leist langzaam bodgeeven, en de regterleist stil houden; waar door het Paard veel beter den draay zal doen; en ook altoos eene zachte, en gedwee mond behouden.

Met een koppel Paarden is 't nog beter, om de draaijen te doen; dan laat men de leist van het linker- of buitenste Paard wat losser; dit dan zyn draay zoo veel te gaauwer doende, komen beide dezelve veel egaalder en tranquilder te draaijen.

Men moet by het neemen of doen van een draay, voor al wel uit zien, wat er in de weg is, om wel uit te haalen; ten einde

ongelukken, zoo veel mogelyk voortekomen.

Daar is niets verderffelyker, en om de Paarden in den mond hard te doen worden; als onder het hard ryden, fchielyk ftel te houden, zonder dezelve aantefpreken, of te fluiten.

Veele Koetfiers op den bok van de koets zittende, neemen in elke hand eene leist; de kniën ver van elkanderen, en dan de handen daar op latende rusten; het is by na niet mogelyk om gevaarlyker te ryden! behalven 't ongeschikt postuur; want indien er fchielyk moet opgehouden worden, kan er niets meerder van de leist worden ingehaald, als alleenig voor zoo ver het lighaam word agterover gebragt, of de armen naar buiten, en de handen ftel in de hoogte, waar door het gebeurd is, dat meer dan een Koetfier, agter over, van den bok der koets, door 't voorglas van de koets, gevallen is;

of op een andere wyze ongelukkig geworden.

En gelyk het onvoorzigtig is op hoeken en draaijen hard te ryden, zoo doen de Koetsiers ook zeer kwalyk, om by nacht, of dag keerende voor een huis, de Paarden vlak in de wind te laten staan; en dat alleen om by het weg ryden niet te moeten keeren. Men doet beter stapsvoets daar naar toe te ryden; altoos de Paarden voor de wind te zetten; te wagten tot men heen moet ryden, en als dan keeren.

Veele Heeren laten hun Rytuig veel te lang voor de deur staan wagten, (bevoens zy weg ryden) het welk zeer nadeelig voor Koetsiers, en Paarden is.

Een Koetsier of Ryder moet een ongeëineerd, los, en goed postuur hebben, niet slyf of te gemaakt zitten. De leisten moeten meest in de

linkerhand zyn; de regterleest tusfchen de duim en de voorstevinger door de hand, nederwaards; de linkerleest, langs de agterkant van de pink, door de hand, bovenwaards; de regterhand daar de Zweep in is, (indien men mogt verkiezen die in de hand te houden) moet gebragt worden, by, of aan de regterleest; om, indien men op een moment moet inpalmen, of geheel ophouden, men als dan met de regterhand twee à drie knopen ver, kan reiken, en inpalmen; terwijl zoo dit niet genoeg is, men weder de linkerhand vry heeft, om andermaal in te palmen. (Dit al moet geschieden zonder eenige beweging met het lyf,) waar door men veel secuurder zal ryden, mits men de Paarden aanspreekt, of met fluiten waarschouwe, als men wil stil houden.

In het land, het zy zand- of aardewegen moet men wat ver van een voorrydend, Rytuig, ag-

terblyven, om het stof te vermyden; het welk dampige Paarden maakt.

Hard ryden kan geen kwaad, als men de Paarden kort nadien, niet lang in de opene lucht laat stil staan, of niet al te schielyk in de stallen brengt, maar bevorens wat laat stappen. Ook moet men dezelve op de lange weg, nu en dan eens laten stil staan, om wat te blaazen, of adem te haalen; en in eenen zandweg komende, wat laten stappen.

Alvorens men de Paarden op vreemde stallen brengt, moet het eerste werk zyn, om de krebben schoon te maaken, met wat Hooy, of Stroo; en de restanten van het Voeder van andere Paarden, er uit te werpen: ook wel zorgen dat er geen emmers met Water by de krebben staan, op dat de Paarden niet ten eersten zouden drinken; ik heb gezien dat een Paard bezweet zynde,

door het drinken, zoo styf wierd, dat het in lange niet te gebruiken was; de staldeuren moeten ook als dan toegehouden worden, en de Paarden wel gedekt.

Veele Heeren (die anders zelden aan de leest zitten) hebben dikwyls het plaizier om op de sneeuw te arren, (een Rytuig dat het allergevaarlykst en moeilykst is, dus de meeste attentie, en kundigheid vorderdt:) Om secuur te ryden, moet men aan de houte loopers, of scheenen, krasfers laten maaken, die van onderen, aan de bovenste krasfers, pasfen; zoo dat als men op de bovenste krasfers trapt, als dan de onderste in de sneeuw kunnen komen: altoos attent zyn, om op de draaijen heel hoog op te ryden, en dan kort draaijen; want als men zulks al te lang doet, dan gierd de Arrestleede te veel, en loopt men gevaar om aan de andere kant van de straat, ergens tegen aan te geraaken; Voor al

moet men wel opletten, om altoos aan de binnenkant van den draay te krasfen; (by voorbeeld:) men draayd een fraat aan de regterhand in, dan krast men aan de regterhand, of binnenkant; egter zoo het wegens gladdigheid zeer noodzaaklyk was, mag men wel aan beide de kanten krasfen: dog nooit alléén aan de buitenkant; want dat is het regte middel om een ongeluk te krygen, omvér te vallen; op de loop te geraaken, of iets dergelyks.

Men moet tot de Arrestleede makke Paarden hebben, die zagt in de mond zyn, en niet schrikken, of slaan; want indien dezelve hard op de leist loopen, en men moet schielyk ophouden, aan eene gladde of hellende plaats; kan het niet misfen, of de Arrestleede moet in de goot, of ergens tegens aan; want hoe meerder men als dan trekt, hoe gauwer dat de Sleede naar de laage kant wykt; en dan vergeetende, of niet

konnende, krasfen, is het zeker ergens tegen aan, en fomtyds alles aan stukken; het is zeer te verwonderen dat de Sexe zich in dit koud, en zeer gevaarlyk Rytuig, dikwyls met onkundige, en onërvaarene Ryders, (ook fomtyds met onmakke Paarden,) durft waagen, om zoo gerust mede te ryden.

Men vind ook veele Paarden die fterk tegen elkanderen indringen, doordien de binnen- of kruisleisten, en de disfelriemen veel te kort zyn; het geen de Paarden te weinig ruimte overlaat, om liber uittelopen: zo dra er te veel drift door eene verkeerde behandeling word ingebracht, kan het niet misfen, of de Paarden zwaar op de leist loopende, zullen terftont den eenen tegen den anderen aandringen. 't Is beter die twee als dan te verfpannen, en naast geen ander te ryden, alzo (by voorbeeld) het linker Paard dan met de kop naar buiten lopende; zeker den an-

deren, die niet dringt, met de kop naar binnen zoude doen loopen; 't welk nog erger is, en allerleelykst staat.

Ook neemt men wel een Vierkant bloktje rondsom bestoken met houte pennen; niet scherp of al te veel puntig, maar wat stomp; en hangt dat met een touwtje aan de staartriem, op de plaats daar de rugriem komt; (die dan zoo zy aan het Thuig is, moet worden afgegespt,) zóó laag, dat het tusfchen beide de Paarden hangd, net op de hoogte daar de meeste wryving is. Inmiddels moet de disfelriem wel vyf à zes gaten langer gedaan worden: echter, mogen de binnen- of kruisleisten, altoos maar zes duim langer als de buitenste leisten zyn.

Het gebeurt ook dat een enkeld Paard voor de Chais, hard op de eene leist loopt, terwyl de andere heel los in de hand legt: indien zulk

een Paard niet hard in de mond, en niet kwaad-aartig van agteren is, zo is het zeer gemakkelyk om zulks afteleeren. Hy leund (by voorbeeld) altoos op de linkerleist; dan neemt men beide de leisten in de linkerhand; de regterleist langst den duim, door de hand; en de linkerleist, langst de pink, mede door de hand, om de draaijen met ééne hand lings en regts te doen: dan neemt men de Zweep en de flag van dezelve, in de regterhand, en raakt dan het Paard aan de regterkant, wel hard en veel; door het slaan aan de regterkant zal het agterste deel van het lyf zig lings gaan wringen; dus is het natuurlyk dat het voorste deel zig regts zal voegen; en dan is het in orde. Dog als zoo een Paard niet mak van agteren is, (en hard de Stang aandoet;) moet men het zelve onder den Man ryden; een Poortstang voor die tyd aandoen; de kinketting vast aangehaald; in elke hand ééne leist, en dan eene lange karwas, met de handgreep voorwaards

in de regterhand houdende; (dus het dunne van de gemelde karwas agterwaards;) dan moet men het Paard van agteren aan de regterkant daar mede wél raaken (nogtans heel zagt rydende,) en de kop van het Paard zo veel mogelyk naar boven houden, om meester van de leist te zyn, de linkerleist zoo veel mogelyk vieren, en de regterleist wel aanhouden, om zoo allengskens de kop van de linkerkant aftebrengen; het geen dan ten eersten zal geschieden. Maar alzo het Paard door deze behandeling wat straf in de mond zal worden; is men genoodzaakt zulke middelen in het werk te stellen, die hier na zullen opgegeeven worden, om een Paard weder zagt in de mond te krygen; waar over in het vierde Articul word gehandelt.

Is men ongerust dat het Paard hier door al te driftig mogt worden, of heeft men de handigheid niet, om er de ver-eischte tranquilliteit in te bren-

gen; dan kan men een allerzagst middel gebruiken, met het Paard alleen, voor een Chais te zetten; te brengen op een aarde- of kley-weg, daar het middenspoor zeer kluitig en lastig voor een Paard is, om op te loopen. Men plaatst het (in veronderstelling op de linkerleest loopende, of leunende) op de linkerhand van het spoor; dan viert men zagties die leest daar op geleund word, tot tegens de hoogtens, en kluiten; men zet intusfchen denzelfen aan, met de Zweep aan de regterkant, dit zal maaken dat het voorste deel van het Paard regts, en het agterste deel, lings zich zal zetten, en wel oploopen.

Men neemt dikwyls by het opklimmen in het Rytuig, de leest in de hand, waar door de Paarden min of meer, eene beweeging voelende, niet langer willen stilftaan; waar door dezelve het springen, deinzen, of fteigeren worden geleerd; ten minsten aanwennen. Om dat voor te komen;

moet men de leist heel ftil in het Rytuig nederleggen; de Paarden wat aanspreken, en tranquil behandelen; die als dan zeer ftil zullen ftaan, al gaat men nog zoo dikwyls op, of van, het Rytuig: Dog men moet wel opletten, dat de Paarden by het heengaan, of afryden worden aangesproken, inmiddels dezelve van hun plaats niet latende gaan, alvorens zy tranquil hebben ftilgeftaan.

Dit zy genoeg gezegd nopens de algemeene behandeling der Paarden. Thans zal ik overgaan, tot de verhandeling der agt onderscheidene punten, hier vooren gemeld: zynde het

Eerste. Om een Paard dat hard in de mond, driftig, leunend, en niet te houden is, zagt en gedwee te krygen.

Men zet het Paard voor een Chais alléén,

moetende het heel zagt behandelt worden, (zonder de Zweep te gebruiken,) het zelve laten stappen tot buiten de Stad; veel aanspreken; fluiten; dikwils er mede stillaan; zagtjes afryden, zonder in 't minst aan te zetten; wat ruimte aan de leist geven; met dezelve niet kloppen, snocken, of iets dergelyks; tot dat men in een zandweg komt; dan laat men het Paard weder stillaan, wat boontjes, of een stuk brood gegeven; heeft men een emmer Water by de hand, dan moet men het Paard laten drinken, de Stang voorzigtig aandoen; weder zagtjes afryden; dog voor de eerste dag meest stappen; dikwyls aanspreken; en fluiten; geen Rytuig voorby, of digt agter aan ryden; en met tranquilliteit weder naar 't stal stappen. Men zal zulks weinige dagen behoeven te doen, of het Paard zal zeer handelbaar zyn,

Ik heb er gehad, (en ook van andere gereeden,) die niet te regeeren waaren, dog dezelve maar

twee à driemaal gereeden hebbende; of waaren in de mond zoo zagt als Zyde. Indien dezelve ergens voor benaauwd zyn, en onder het loopen uitschieten, of op zy dringen; is het een blyk dat zy daar voor slaagen gehad hebben, en zeer apparent, dat die benaauwdheid (gelyk men zegt) er is ingeslagen. Men moet dan heel zagtjes naar die plaats ryden; hun er dicht tegen aanbrengen, veel aanspreken, en fluiten; weder wat brood of boontjes geeven, en heel zagt er van daan ryden; eenigte reizen omkeeren, en andermaal heel zagt en bedaard voorby ryden; op deze wys kan het niet misfchen, of een Paard zal in orde gebragt zyn.

Ten Twceden. Dat veele menschen door eigen toedoen in het behandelen van Paarden ongelukken krygen; en de manier om zulks zoo veel als mogelyk is, voor te komen.

Dit ziet men maar al te veel, even als met Snaphaanen; hoe menig een krygt daar een ongeluk mede! zulks komt doorgaans meer door onkunde, en onvoorzigtigheid van den Meester, als wel van het Snaphaan. Zoo zit men ook dikwyls al te onägtzaam, en onvoorzigtig aan de leist, of ziet niet genoeg vooruit, of ryd te veel op flappe leisten, waar door de Paarden laag loopende, aan het struikelen geraaken, daar voor gellaagen wordende, worden zy benaauwd; gaan voort, en op het laast is men er geen Meester van.

Somwylen ziet men de inconveniënten niet spoedig genoeg, of tragt ook dezelve niet ras genoeg voor te komen: Men kykt te weinig naar de ooren van de Paarden, (die doorgaans op het zien of hooren van iets, spoedig genoeg waarschouwen,) of men ziet er te veel van af; ook praat men te veel met het gezelschap dat op het

Rytuig zit. Dit maakt dat men de draaijen zeer flegt doed; ergens tegen aan Ryd; (of in de floot valt;) waar door de Paarden op den hol geraaken,

Somtyds tragt men niet genoeg de snokputten mis te ryden, waar door leeren, of flingerriemen breeken. Of als men op een aardewegh Ryd, (die naast een steenewegh legt, daar de kantsteenen hoog uitsteeken,) haald men maar uit zo als het vald, zonder die te menageeren; zoo dat het dikwyls om den asch, hand, of veling van het wiel, te doen is.

Dus word hier toe ver-eischt veel voorzigtigheid, beleid, en naauwkeurigheid; want de Gezondheid, ja het Leeven van alle, dewelke in zoodanig een Rytuig zitten, vertrouwt men in hunne handen; Waarom veele Menschen met reden bevreest zyn; als zy de Koetsiers of Ryders

niet kennen; en geen wonder; als men gadeslaat, hoe veele droevige ongelukken, door de misflagen van veele jonge, en onbedrevene Koetsiers, of Ryders geschieden: Men ziet zelden of nooit eenig groot ongeluk voorvallen, of het zelve is meest aan de onkunde, het kwaad beleid, of de onvoorzigtigheid van den Koetsier, of Ryder, toeteschryven.

Het is gevaarlyk de touwe leisten, door regen, of zweet van de Paarden, nat geworden zynde; niet genoeg te laten droogen, maar zoo direct weg te hangen: dit maakt rottigheid, en doet ze ligt breeken, als een Paard uitspringd.

Er zyn Koetsiers, die, al waaren er tien gaten in de leeren van de leisten, de doorens van de gespen, altoos in de laaste gaten, en op dezelfde plaats doen: waarom niet in het eerste, tweede, en dan nadien, in het derde gat, in-

gegespt? dus doende, zal men de leisten langer, en met minder gevaar kunnen gebruiken.

Men gebruikt thans, (dog meest tot gemak van de Koetsiers,) Tuygen met zwart geschilderde yzere gespen. Dit is gevaarlyk; en daarom beter gladde kopere gespen te gebruiken, die daaglyks schoon gemaakt wordende, daar door onder het oog van den Koetsier komen; waardoor de defecten aan gespen, dorens, of iets anders, direct gezien worden, die by het minder onderhoudt der (zoogenaamde) zwarte Tuigen niet worden ontdekt.

Men moet in het ryden alle schrikverwekkende voorwerpen zo v6r als mogelyk is, by voorraad trachten te ontdekken, en voortekomen; de Paarden zagtzinnig er na toebrengen; vooral niet slaan; want dan slaat men de beraauwdheid er in, zo als bevorens gezegt is. Op naauwe

wegen is het best met benaauwde Paarden, vooral, als er Rytuigen pasfeeren, stil te staan; ofte als de wegh wat gevaarlyk is, dezelve vast te doen houden, alzoo als dan daar weinig kunst of handeling by te pas komt; maar alleen Voorzigtigheid: want een ongeluk is haast gekomen, met een kleenen uitsprong leggen de Paarden en Rytuig met het gantsche gezelschap in de Sloot; in zoo een enkeld geval mag een Paard wel eens vast gehouden worden; anders is het onnoodig.

Ik heb verscheide maalen (wat ruimte hebbende:) een half uur en langer, met een Paard dat koppig was, bezig geweest, by Molens, Trommels, Vlaggen, Kanon, Zeilen van Schepen &c., en het zelve altoos met zagtzinnigheid, en van langzamerhand, in orde gebracht, want een Paard dat van jongs af aan, onder de handen van een goed Koetsier of Ryder, is geweest, zal nooit ongehoorzaam, of koppig

zyn, als men het met beleid en verstand behandelt.

In het geval van Koppigheid mag men de Zweep wel eens een enkele reis gebruiken; egter nooit rukken of snokken met de leist. Dit is het eerst dat ik het gebruik der Zweep eenigfints aanraade, vermits het doorgaans nadeelig is aan alle goede oogmerken, om een Paard mak te maaken; nogtans zal in het vervolg worden aangetoont, in welke gevallen de Zweep van een goed effect wezen kan.

Ten Derden. Waarom er veele ongezonde en schraale Paarden gereeden worden; en de geschikste middelen, om zulks voortekomen.

Dit komt hier veel van daan; dat, zoo dra men jonge Paarden krygt (verondersteld, vier

jaar oud) die op den tand maar drie jaar teekenen (waar van men in het algemeen in deeze Provincie weinig kennis heeft,) dezelve doorgaans schoon zy te jōng zyn, ten eersten worden gebruikt; daaglyks in het Thuig leerd; en over al naar toe ryd: Op alle vreemde stallen zet, vreemd water (dat aller ergst is,) laat drinken: Dat men de Paarden, bezweet zynde, zonder dekkleetjes, en met de koppen in de wind; in de opene lucht; lāng laat stil staan: Dat men ook niet attēnt genoeg is, om zelfs te zien op de vreemde stallen, na de vuile krebben; de deuren aan de wind kant met togten, laat openstaar; of vergeet als men inspand, water aan de Paarden te geeven; des avonds bezweet op de stalling t' huis komende, laat drinken; of nat Voeder geeft, het welk zeer kwaad is; (dezelve mogen als dan in het geheel niet drinken, nog nat Voeder hebben,) en, dat men dezelve niet wat laat stappen als men naar huis

of stal ryd. Deeze zyn de reedenen waarom jonge Paarden niet kunnen groeijen.

Men moet als men dit ongemak verhoeden wil, de Paarden in 't voorjaar koopen; dezelve den geheelen zomer, om wel te zyn, in de weide by de Melkbeesten laten loopen; (en ook telken reize daar meede doen verweiden) zonder hoef yzers aan: Alvorens egter moet men de Paarden op de stalling, met een blok aan het voorbeen, eenige dagen agter den anderen, leeren staan; het welk best is om hun daar aan te gewennen; moetende daar meede den gantschen zomer in de weide loopen; mits, om de tien à twaalf dagen verwisfelt worde aan het andere voorbeen. Men moet vooral wel opletten, zuiver schoon water in de weide te hebben; daar dikwils komen met brood, of boontjes, om de Paarden mak te maaken, en aan hunnen Meester te gewennen.

Tegens het najaar moet men de Paarden op het stal brengen; een week zes of agt zonder te gebruiken laaten staan, maatig voeren, en zagt behandelen; wanneer men zien zal, hoe de Paarden daar door verbeetert zyn.

Ten Vierden. De reedenen waaröm de Paarden zwaar op de leist loopen, en dikwyls met zoogenaamde Poortfangen niet te regeeren zyn; en de middelen om dezelve gedwee, en met zachte of ligte bokkebitjes, zeer tranquil op eene flappe leist te doen loopen.

Dit komt meest hier van daan; dat men in het land-rydende, de Paarden gewend of leerd, agter een ander Rytuig, kort op te volgen; alle Rytuigen die men in het gezicht krygt, in haald, en voor by ryd; zulks veel te hard doet; waar

door de Paarden uit den draf geraaken, en niet dan aan het trekken gaat, zo hard als men maar kan; waar door de Stang eene harde en slegte legging in de mond krygt; dat men de Paarden (zonder met fluiten te waarschouwen) schie-lyk ophoud, de kinketting korter doet, en zo weder aan het ryden gaat. Dikwyls komt er het onnoodig gebruik der Zweep nog daar en boven by. Eindelyk gaat men tot het uiterste middel over; om Poort- of Boogstangen aan te leggen, en de kinspan naauwer te doen. En of dit den mond en de tong van zulk een mishandeld Paard geen zéér deed, houd men nog daar en boven, in ééns, schie-lyk op, in plaats van alvorens met fluiten te waarschouwen; of by het heen ryden langzaam aan te leggen. Neen! dat moet met een vligenden draf tot op de plaats, of voor het huis daar men moet zyn; zoo dat de disfel- of draayboom, geheel naar boven geraakt; en de borsten van de tuigen wel een half voet van

de Paarden afzyn , door de fehlielyke vaard van het Rytuig ; en is men dan te vér voorby de deur, of plaats , daar men moet zyn , dan rukt men de Paarden nog daar en boven agterwaards ; om niet te spreekken van het aanhoudend snokken met de leist ; dus ziet men dikwyls als een Koetfier of Ryder een misflag begaat door eigen onkunde , dat de Paarden als dan , daar voor geslagen , en mishandelt worden ,

Om nu dat al vóór te komen , kan men niet béter doen , als van tyd tot tyd wat vér agter een ander Rytuig te blyven ryden : zoo men merkt dat de Paarden driftig worden , dan dezelve aanspreekken , en fluiten ; hen laten stappen ; dan weder laten draayen zonder dezelve aan te zetten (want dat is veel erger) maar men moet de Paarden , met de leisten wat ruimte geeven ; wel op lettende , om , zoo als zy aan het draayen gaan , dan zagtjes de leist in te pal.

men, en zoo het andere Rytuig in te haalen. Als men het zelve voorby wil ryden, moet men wel in acht neemen; dat op dit momént de Paarden wel op de leist gehouden moeten worden, zonder hen te laten doorfpringen.

Indien men merkt dat zy gedwee (in'de mond) beginnen te loopen, moet men de kinspan een schakeltje langer of ruimer doen; ofte nog wel met een touwtje verlengen, ja zelfs de kinspan geheel los laten hangen; dan zal men zien en ondervinden wat verbétering daar door gekomen is. Dog deze nuttige middelen worden doorgaans verzuimd.

Veele Koetsiers hebben de gewoonte, om meest altoos met de Paarden (voor eene Koets of ander Rytuig gespannen zynde,) hard naar het stal te ryden, dat de Paarden dikwyls driftig en hard in de mond doet worden. Beter is het dezelve be-

daard naar het stal te laten stappen, waar door zy eene zachte mond zullen behouden.

Ik heb er wel zien ryden zonder dat ze alvorens eens by het optrappen van het Rytuig opgelet hadden, dat de kinspan wel drie à vier gaten of schakeltjes te naauw was; waar door de Paarden niet konden opschieten (wegens de pijn in de mond en aan de kin.) Ja zelfs die in plaats van de reedenen daar van te onderzoeken, met naar de legging van de Stang te zien; weder als te vooren er de Zweep op lagen.

Men ziet meenigmaal dat de Paarden, die aan de linkerhand loopen, doorgaans het driftigste zyn; door dien men altoos de Zweep in de rechterhand houdt, waar door de slag derzelfde, aan de linkerkant, hangt, en dikwyls daar meede by het inpalmen van de leist, of door de wind, het Paard met de slag van de Zweep word aan-

geraakt, 't geen op het gevoel van die minste beweging, meerder driftig word. Omdat vóór te komen, is het best, de slag der Zweep, meede in de hand te houden, of dezelve rond de stok te winden.

Ik vertrouw dat elk onpartydig kenner of liefhebber van Paarden, zeer klaar uit dit Vierde Articul zal kunnen bemerken, dat het veel eigen schuld is, dat de Paarden hard in de mond zyn.

Ten Vyfden. De behandeling van de Zweep, die de meeste kwalyk gebruiken; de schadelyke gevolgen die daar uit voort komen; waar door de Paarden in de grond worden bedorven, en blood gestelt aan alle kwaad-aartige gebreeken; het nuttig gebruik van gemelde Zweep; en eindelyk waar in dezelve van een gunstig effect kan zyn.

Tot hier toe heb ik meest aangetoont de schadelijke, en bedervende gevolgen van de Zweep te gebruiken; waar uit men dus zou kunnen besluiten, als of die geheel ónnut was. Nu zal ik overgaan om aan te toonen, waar in die nuttig zyn kan.

Om Paarden (die jong zynde, en dus zeer gedwee en zagt in de mond zyn,) eene mooije presentie, en gebooge halzen te doen krygen, en met de vóórbeenen wel te doen ligten; zet men die met de Zweep aan, om op eene vaste leest te doen loopen; daar toe gebruikt men een lange slag aan de Zweep, om over den hals, borst, of vóórbeenen te raaken; zonder nogtans dezelve te permitteeren, om gaauwer, als eenen zagten draf te laten loopen. Inmiddels moet men telken reize als men met de Zweep slaat, altoos met de mond piepen, of met de tong zig laten hooren; het geen ock van tyd tot tyd op de

stalling moet geschieden; om zo dra de Paarden maar de minste beweging met de Zweep voelen; het gepiep van de mond, of geklak van de tong, hooren; dezelve als dan ten eersten opschieten; en dus voor het Rytuig eene goede presensie maaken. Het klakken met de Zweep is ook niet kwalyk in dit geval; dog de Paarden worden daar door dikwyls al te wild, en wel eens schrikächtig.

Ten Zesden. Om een zagt met een straf- of een lui met een driftig Paard, heel gemakkelyk en plaizierig naast elkanderen te ryden; dat andersints aller onäangenaamst, moeiljelyk, en wel principaal op de draaijen, zeer gevaarlyk is.

Als twee Paarden, die in humeur zeer veel differeeren, naast elkanderen gereeden worden;

en men slaat het ééne, dat lui is, met de Zweep; heeft het daar door weinig meer aandoening van, als dat het fomtyds met de staart eene kleine beweging maakt; terwyl het andere Paard, dat zeer driftig is; de Zweep hoorende, of de beweging van de leist voelende, daar door zyn drift nog meer word aangezét. Dit maakt dat er geen onāangenaamer en moeilijker ryden in de waereld is, als met Paarden van humeur zoo veel verschillende; en hier door word dikwyls een koppel Paarden gefepareerd; en het een of ander, (en fomtyds wel het beste) voor een bagatél verkogt, of verruild, tegens een grooten knol, met nog eene goede som gelds toe te geeven.

Om dat nu vóór te komen; moet het driftig Paard alléén voor een Chais gezet worden, en behandeld zoo als in het vierde Articul Pag. 35 is opgegeeven. Dat Paard vervolgens zagt in de

mond wordende, en vér genoeg gebragt zynde; moet men het Paard dat zagt in de mond en lui is, een Poortftang aan doen, de kinketting vast gefloten; voor een Chais alléén zetten; Dan met eene lange Zweep slaan over den hals of borst, (maar geensints van agteren, of in de flanken, want daar door geraakt een Paard fomtyds aan het agter uitflaan) wel op de leist houden, en maar zagtjes laten loopen; dog by aanhoudentheid de Zweep wel gebruikt. (Komende de liefhebbers van de Paarden altoos met de Zweep te slaan en te plágen, hier zeer wel te pas.) Ook moet men voor- en onder het slaan, telkens fluiten; het Paard zal langs dezen weg wél opschieten, en men zal dit, maar eenige reizen gepractizeert hebbende, eene zeer gunstigen uitflag gewaar worden. Dan moet men dit Paard naast het bovengemelde driftig Paard zetten, (dat ondertusfchen getranquillizeert is,) het luiste Paard het effene bit in plaats van de Poortftang aan.

doen; de kinketting heel ruim laten hangen; van tyd tot tyd heel zagties de slag of punt van de Zweep tegen 't gat laten vallen, en teffens fluiten: Dan zal het Paard uit vrees voor slagen te krygen, zoo dra het hoord fluiten, of de Zweep voeld, egaalder met den driftigen loopen.

Op deeze manier heb ik een koppel Paarden excellent naast elkanderen doen loopen, en met het grootste plaizier gereeden. Dog men moet altoos wel opletten, om het driftige Paard zeer zagtzinnig te behandelen; en met geen Zweep aan te raaken.

Ook is het zeer goed om Paarden van verschillende humeuren dikwyls te verspannen, waar door dezelve des te gemakkelyker in het behandelen zullen worden, en kwaade gewoontens zig afgewennen.

Ten Zévénden. Paarden die uitschieten of op zy dringen; voorby een Rytuig pasfeerende te rug, of omme willen keeren; of voorby een Rytuig zynde, in de gallop springen; of zo als men zulks noemt, dóórspringen; hoe dat tégen te gaan en voor te komen is.

Dit komt meest hier van daan; dat men de Paarden op eene flappe leist ryd; waar door te veel ruimte gegeven word; en zy de gelegenheid krygen, om op zyde uittespringen of te dringen. Daar komt nog by; dat men op het zelve momént, beide de leisten te gelyk inhaald; en men er dan de Zweep over legt. Dit denkt men het middel te zyn, om er de vrees uit te slaan, dog die word er door zulke verregaande mishandeling, des te meerder ingeslaagen. De zaak is zeer eenvoudig; en het ongemak ligt vóór te komen.

Komt men een Rytuig tegen ryden, dat (by voorbeeld) aan de linkerhand passeert; dan moet wel opgelet worden, dat het Paard aan die kant, op de leist gehouden word; zonder de minste ruimte te geeven; en het buitenste of regter Paard veel ruimte in de leist geeven, zagties ryden, dikwyls aanspreken, en fluiten; Wil zulke in den beginne niet naar genoegen schikken, dan blyft men een enkelde reis stil staan, of ook wel stapsvoets ryden, tot het Rytuig voorby gepasseert is.

Ten Agtsten. Om Paarden door middel van eene gewoonelyke klank of klak, die men met de tong maakt, eene schoone presensie te doen krygen; vrolyk op te loopen, en de vóórbeenen wel te doen ligten.

Na dat men de Paarden op het stal heeft ge-

zet; maakt men een klank of klak met de tong; en zo menigmaal als men zulks doet, moet men te gelyk met een Karwas of Chambok; op het lyf, of over den hals slaan; (want zulks van agteren, of in de flanken; doende, leerd men een Paard heel gauw het agter uitslaan; zoo als bevorens is gezegt.) Dit van tyd tot tyd geschiedende; zal het Paard als men agter het zelve staat, en met de tong klakt; ten eersten opschieten.

Indien nu zoo een Paard met de voorbeenen in de kreb springt, (dat wel de meeste zullen doen,) moet men het omkeeren, en met het agterste naar de kreb vast zetten.

Aan de lantierpaalen of schotten, moeten touwtjes, leertjes, of kettingtjes zyn, om de Paarden met de stalbanden daar aan vast te zetten; en dan met de Karwas of Chambok wel

te raaken. Dit zal de Paarden attént doen worden, als dezelve voor het Rytuig komen. Daar moet men weder met de tong klakken, en met de Zweep eerst zagttjes aanraaken, wanneer zy ten eersten zullen opschieten. Men moet vooral wel opletten, om dan zagttjes te ryden, en de Paarden op de leist te houden; want als men hen met de leist te veel ruimte geeft, gaan zy zig tot hard loopen gewennen, en dan is het onmogelyk om er eene tranquile en mooije loop, in te brengen. Indien zy met de koppen naar beneden willen loopen; moet men eene kleine beweging met de leist maaken, om daar door het gebit, of Stang, spelende en los, in hun mond te houden.

Ten besluite zeg ik; en men kan deze les niet genoeg onthouden. Het Oog van den Meester, maakt het Paard vet.

E Y N D E.

af